

Bắc Kỳ Ăn Cá Rô Cây

Nguyễn Ngọc Bích

Tôi lớn lên tại miền Nam trong khung cảnh đất nước chia đôi theo Hiệp Định Genève. Sau năm 1954, hàng triệu người miền Bắc di cư vào Nam chạy trốn gông cùm cộng sản. Hồi còn đi học trường tiểu học tôi đã nghe chuyện Bắc Kỳ ăn cá rô cây. Chuyện này thì những người có tuổi ai cũng biết nhưng tôi xin phép tóm lược lại để cho các em còn trẻ lần đầu tiên nghe chuyện này hiểu thêm. Chuyện kể là ở ngoài Bắc có một gia đình nghèo và hết sức tiết kiệm nên trong các bữa ăn chỉ có ngô khoai, chút ít cơm, và luôn luôn là rau luộc và nước muối chớ không có thịt cá gì cả. Để có thể ăn nổi các món khó nuốt này, người cha treo giữa bàn ăn một con cá rô bằng gỗ để cả nhà nhìn vào mà tưởng tượng là mình cũng đang ăn thịt cá hăn hoi. Để tăng thêm phần hấp dẫn cho câu chuyện (nói nôm na là thêm mắm thêm muối), một cậu con trai đang tuổi lớn cần ăn nhiều cứ nhìn đăm đăm vào con cá quá lâu nên bị mắng là tham ăn.

Chuyện này bịa đặt hay có thật thì không ai khẳng định được. Nếu có thật, đây là một câu chuyện về cái nghèo rất xúc động đáng lẽ người nghe phải chạnh lòng thương xót cho hoàn cảnh một gia đình nghèo. Nhưng khôn thay, nhiều người trong miền Nam nghe xong lại cười chê bai không hiểu làm sao có thể ăn uống như vậy được. Tuy không phải là người có ác ý nhưng chính tôi cũng cười vì tôi chưa thông cảm hay hiểu được cách sống và tập quán của người miền Bắc. Phải nói là có một sự cách biệt rõ ràng trong nếp sống của người miền Nam và người miền Bắc vào thời điểm lịch sử đó. Do hoàn cảnh thiên nhiên dễ dàng, người Nam tiêu xài rộng rãi, ăn nói tự nhiên thật tình và thấy đa số người miền Bắc tiện tiện và ăn nói khách sáo rào trước đón sau. Ngược lại người miền Bắc thấy người miền Nam chi tiêu không nghĩ đến ngày mai và cư xử có phần thiếu lịch sự hay tế nhị.

Vì hoàn cảnh thiên nhiên khác nhau nhiều nên nếp sống cũng khác nhau là điều tự nhiên. Cũng phải mất một thời gian khá dài, nhiều người miền Bắc không còn rào trước đón sau khi giao dịch với người miền Nam. Dần dần người Nam chấp nhận nếp sống của người miền Bắc sau khi đã trừ hao đi một phần mà họ cho là phóng đại.

Khi tôi lớn lên, bạn bè người Bắc khá nhiều và tôi thấy khi hoàn cảnh kinh tế thuận lợi, họ cũng cư xử giống như người miền Nam. Được học bổng USAID (US Agency for International Development), tôi đi du học ở Mỹ và ở chung trong cùng ký túc xá với mấy anh bạn Bắc Kỳ tại thành phố San Jose từ năm 1967. Vừa mới qua chân ướt chân ráo, tôi thủ kỹ tiền học bổng chẳng dám xài một xu nhỏ. Một hôm đi ngang phòng của anh bạn Trần Đắc Trung, một người Bắc lớn hơn tôi 4, 5 tuổi đang học Cao Học, một người mà tôi rất gần gũi và cùng chung nhiều sở thích, quan niệm xã hội, tôi nghe tiếng Connie Francis hát thánh thót bài Never on Sunday, một bài tử của tôi. Thì ra anh mới tậu một bộ máy quay đĩa Columbia Masterworks, tuy không phải là sang nhưng âm thanh nghe rất hấp dẫn. Hầu như cuối tuần nào tôi cũng ghé phòng anh vài ba tiếng đồng hồ nghe cộp những bài mà mình thích (ai là người ăn cá rô cây đây hở bạn?). Vài tháng sau, nhịn hết nổi, anh Nam Kỳ này đành phải xuất tiền ra mua cho mình một giàn máy riêng để có thể nghe nhạc mỗi ngày. Chưa hết đâu, lại một anh bạn Bắc Kỳ, Vũ Chí Thiện, khởi xướng chơi băng open-reel (thời đó cassette mới ra, âm thanh còn bầy nhầy lấm). Bạn đoán đúng: sau đó tôi lại bắt chước, mua ngay máy thu băng Sony! Anh Thiện này còn chơi cả máy quay phim cầm tay, Super 8 (không phải là Video 8 ra đời 20 năm sau). Đến đây thì tôi đầu hàng, không theo nổi cậu công tử Hà Nội di cư này!

Bây giờ định cư ở Canada, tôi và con gái hoạt động chung trong các công tác thiện nguyện và đấu tranh nhân quyền, tự do, v...v... với Anh Phạm Hữu Giáo và con, rể trong nhiều năm. Tôi học được nhiều điều hay từ Ông Bắc kỳ di cư này và gia đình nhưng có lẽ giờ phút thoải mái và vui vẻ nhất là khi được Anh Chị kêu (tôi không dùng chữ mời vì là thân tình) đến nhà ăn. Chị Giao nổi tiếng về tài nấu ăn và có nhiều lúc tôi tự cười thầm phen này Ông Nam Kỳ nhà ta được tha hồ ăn ngon.

Sở dĩ tôi kể lể dài dòng ở đây để nói lên điều này: dù Bắc hay Nam, có ai muốn sống cực khổ đâu, chỉ vì hoàn cảnh bó buộc thì đành phải thất lạng bụng đói. Chính vì không biết cách nói với nhau cho hai bên cùng cảm thông nên tôi cho là cả hai giới người Nam và Bắc đều phải trả giá rất đắt cho khoảng trống trong giao dịch (communication gap) ngày xưa. Người miền Bắc đã từng kể lại những cách cai trị dã man của cộng sản nhưng vì có ấn tượng là người miền Bắc có khuynh hướng phóng đại nên người miền Nam chỉ có tin một

phần. Do đó mới có những bà mẹ nuôi tiếp tế cho Việt cộng, do đó mới có việc chúng ta nhắm mắt không tố cáo những thân nhân theo Việt cộng, v...v... Tôi xem cuốn phim **Chúng Tôi Muốn Sống** hai lần. Lần đầu trước năm 1975 tôi thấy rợn người thật nhưng nghĩ là cốt chuyện có phần phóng đại sự thật vì làm sao người Việt lại có thể đối xử với đồng loại một cách dã man như vậy được. Sau khi sống với cộng sản hơn 6 năm, trải qua trại cải tạo và cuối cùng đi vượt biên, khi xem lại cuốn DVD Chúng Tôi Muốn Sống vào năm 2003, tôi mới thấy là cuốn phim và những gì mà các ông Bắc Kỳ di cư nói về cộng sản **chỉ mới tả được một phần nào sự tàn ác của chế độ nhưng không nói lên được sự ngu xuẩn của cấp lãnh đạo và đa số đảng viên** khi cai trị dân chúng. Tôi đi đến kết luận là trong nhiều lý do khiến cho chúng ta mất nước sống lưu vong là chúng ta không hiểu hết được hiểm họa cộng sản khi còn trong nước. Câu chuyện Bắc Kỳ ăn cá rô cây là biểu tượng cho khoảng trống trong cách sống và giao dịch của chúng ta mà sau này chúng ta phải san bằng để không bao giờ phạm sai lầm một lần nữa.

Câu chuyện chưa dứt đâu bạn ơi! Khi di tản, chúng ta định cư tại nhiều quốc gia mà phong tục tập quán hoàn toàn xa lạ với người Việt chúng ta. Khoảng trống trong cách sống và giao dịch giữa chúng ta và người địa phương còn lớn hơn khoảng trống trong câu chuyện Bắc Kỳ ăn cá rô cây nữa! Chúng ta sống chen chúc, share phòng, ăn uống rất là tiện tiện, v...v... cốt để dành tiền mua nhà, trả nợ vượt biên, tiếp tế cho thân nhân còn kẹt lại, đầu tư cho con đi học đại học, v...v... Trước mắt người dân địa phương chúng ta đâu khác gì Ông Bắc Kỳ ăn cá rô cây ngày xưa nhưng mà lần này Ông Nam Kỳ cũng ăn cá rô như ai. Nhớ lại thời gian tuy ngắn nhưng đã có lần cả gia đình anh em vợ chồng con cái chúng tôi 9 người sống chen chúc trong apartment một phòng ngủ, một điều mà Tây dù ăn welfare cũng không làm, tôi chợt nghĩ là ngày xưa tôi đã cười Ông Bắc Kỳ ăn cá rô cây bây giờ tôi bị quả báo! Ngoại trừ một vài địa phương như Biloxi, Mississippi mà người Việt tị nạn hành nghề cào tôm gặp cảnh kỳ thị, nói chung người địa phương không ai cười chúng ta mà trái lại họ càng thương, phục và giúp đỡ chúng ta!

Bây giờ thì thời kỳ ăn cá rô cây đã qua; người Việt tị nạn đa số có nhà riêng, con cái học hành đỗ đạt, làm ăn phát tài, và nhiều người đã làm rạng danh dân tộc trong nhiều lãnh vực hoạt động khác nhau. Càng thấy xấu hổ vì cái cười thiếu ý thức của mình ngày xưa, tôi càng chân thành cảm ơn Ông Bắc Kỳ ăn cá rô cây kia. Nếu Ông là người có thật, Ông đã nêu một tấm gương sáng về tiết kiệm trong cuộc sống cho nhiều người noi theo.

Con em chúng ta sinh trưởng ở hải ngoại có thể không hiểu được những tình tiết éo le trong câu chuyện, khoảng trống Nam Bắc ngày xưa vì chúng nó nói cùng một ngôn ngữ: Việt ngữ lơ lớ! Tôi định chấm dứt câu chuyện ở đây thì một hôm đi sinh hoạt cộng đồng về nhân quyền và dân chủ cho Việt Nam, tôi thấy đại đa số người tham dự đều lớn tuổi còn bọn trẻ thì không thấy đâu. Tôi hỏi thăm thì nhiều em muốn tham dự các phong trào này nhưng không đồng ý về hình thức và phong cách diễn đạt tư tưởng. Các bạn trẻ cho là người lớn chống cộng có khi quá cực đoan trong khi giới trẻ đặt trọng tâm vào các hình thức đấu tranh chánh trị, xã hội, y tế ôn hòa. Ngược lại các người lớn lo ngại là các em sa vào cạm bẫy cộng sản giăng ra vì thiếu kinh nghiệm và không tin tưởng là nhóm trẻ có thể chống cộng có hiệu quả nếu không có sự chỉ đạo của người lớn. Nhìn thấy khoảng trống già trẻ đó tôi giật mình lo sợ là nếu hai bên không xích lại gần nhau, câu chuyện Bắc Kỳ ăn cá rô cây lại tái diễn.

Mong rằng qua câu chuyện xưa, chúng ta thuộc nhiều thành phần, quê quán, lứa tuổi khác nhau cùng tìm đến với nhau để thông cảm nhau, để cùng nhau thực hiện được giấc mơ hồi hương trong một khung cảnh tự do, dân chủ và hạnh phúc cho đất nước Việt Nam thương yêu.

Nguyễn Ngọc Bích, P. Eng.
Calgary, Canada